

1. BÖLÜM

ÖLÜM DÖŞEĞİ

Belki yarım, belki bir saattir yer sofrasında kahvaltıdaydılar. Dördü de bir şeyler yer gibi yapıyor ama hiçbiri çiğnediğini yutamıyordu.

Büyük oğul;

“Ana” dedi. “Bugün babam daha iyi.”

Fatma Kadın, başını çevirip pencerenin dibine serili yer yatağında yatan kocasına baktı. Kuş kafesi kadar kalmıştı koca adam...

“He oğlum. Allahıma şükür bugün uyudu biraz.”

Gözleri parladı küçük kızın. Sevindi. Çoktan soğumuş çayından büyük bir yudum aldı. Epeydir çiğnediği lokmasını yuttu. En çok o düşküdü babasına, babası da ona... Sağlıklı günlerinde, neredeyse tüm zamanlarını birlikte geçirirlerdi. Kahveye bile götürdüğü olurdu onu. Babasıyla birlikte küçük kıza da soluyordu günbegün...

Oğlanların ikisinin de elleri, aynı anda çaylarına uzandı. Tam o esnada derinden inledi kocası. Bıraktılar bardaklarını... Bu lanet iniltinin sonrasını, dördü de iyi biliyordu. Önce derin inlemeler geliyor, arkasından babalarının dayanılmaz acıları başlıyordu... Telaşlandılar.

Üç çift göz, aynı anda küçük kıza çevrildi, kız babasına döndü. Boğazı düğümlendi. Gözyaşları, uzun kirpiklerinden kurtulup solgun yanaklarına düşmeye başladı.

Fatma Kadın'ın aklı gitti. Hızla kalktı sofradan. Avludaki aşhanaya¹ koştu. Küçük bir şişeye nar ekşisi doldurup döndü. Şişenin ağzına gazete kâğıdından tıkaç yaptı. Sevgiyle okşadı küçük kızının başını.

“Feleknaz, kızım haydi bu nar ekşisini Necmiye dezzengile² götür. Sonra da Gönül'le oynarsınız biraz.”

Kızının, Necmiye'nin kızı Gönül'e düşkünlüğünü bilirdi. “Oynar, avunur orada” diye geçirdi aklından...

Feleknaz, iki küçük eliyle nar ekşisi şişesini göğsüne bastırarak çıktı dışarıya. Hâlâ için için ağlıyordu. Fatma Kadın, sokak kapısına kadar gözleriyle izledi kızını.

Kocasının inlemeleri artmıştı. Mutfağa tekrar koştu. Bakır cezvelerin en büyüğünü seçti. Dört kaşık sulfato³ tohumu koydu cezveye. Kaynatıp bardağa doldurdu. Soğumaya bırakıp kocasının başucuna geçti.

Boncuk boncuk terlemişti kocası. Bir havlu ıslatıp, alnını, boynunu, koltuk altlarını sildi. Ellerini tuttu. Uzun Mevlüt, güçsüzce sıktı karısının elini...

Fatma Kadın, soğumaya bıraktığı sulfato bardağını istedi oğlundan. Dudağına değdirip kontrol etti, yeteri kadar soğumuştur.

Bu ilacı kendisi keşfetmişti. İyi geliyordu. Kocasını sulfato suyunu içince mutlaka kusuyor, arkasından acıları azalıyordu biraz. Tedavi ediyor muydu, bilmiyordu. Hatta kusarken kan geldiği de oluyordu bazen ama razıydı. Kocasının acıları dinsindi yeter ki.

Sol eliyle kocasının başını kaldırıp, sol bacağına üstüne koydu. Dizini hafif dikleştirdi. Bardağı ağzına dayayıp içirmeye baş-

1) Aşhana: Mutfak.

2) Dezze: Teyze.

3) Sulfato: Okaliptüs.

ladı. Yüzü buruştu kocasının, acıydı... “Adı üstünde, sulfato” diye geçirdi içinden. Yarısına kadar içirebilirse kusacağıını biliyordu. Birden, iki oğlunu fark etti; acı içinde, çaresiz bakışlarla izliyorlardı olanları.

“Çabuk aşhanadan bir leğen getirin oğlum” dedi.

Ahmet fırladı getirdi leğeni.

Kocasına bakarken, çocuklarını hep uzak tutmuştu.

Sesine becerebildiğince olağan bir ton verip;

“Haydi yavrum, siz çıkın dışarıya. Kapıyı da kapatın” dedi şefkatlice.

Oğlanlar farkındaydı her şeyin. İtirazsız çıktılar dışarıya. Kapıyı kapatıp oracığa çömeldiler. İçeride, babaları öğüre öğüre kusuyordu. Mehmet, başını iki elinin arasına alıp sessizce ağlamaya başladı. Ahmet, hayatı boyunca hiç ağlayamamıştı. Gene ağlayamadı. Edesinin elini tuttu. Sıktı, bırakmadı...

Fatma Kadın, kocasının öğürtüleri kesilince, daha önce terini de sildiği ıslak havlunun temiz tarafıyla salyalarını sildi. Başını yastığa hafifçe bırakıp, leğeni arka bahçedeki tuvalete dökmek için dışarıya çıktı.

Ahmet, anası yanından geçerken;

“Ben dökeyim ana” dedi duyulur duyulmaz bir sesle.

Duydu Fatma Kadın, duymazlıktan geldi. Kusmuşğa karışmış kanı, oğlunun görmesini istemedi. Koşturdu arka bahçedeki tuvalete...

Dönüşte mutfağa uğrayıp, kocasının ilaçlarını aldı. İçeriye girdi, yine kapattı kapıyı. İlaçlarını içirirken, kocasının başının altına koyduğu kolunu çekmedi, sonra onun yanına uzandı. Ne kadar süre öylece yattığının farkında değildi. Kendi de uyumuş

muydu, onun da farkında değildi. Birden kocasının iniltilerinin kesildiğini fark etti. Doğruldu baktı; gerçekten uyuyordu. Hem de çok huzurlu uyuyordu. Nefes alışları dingindi. Sevindi. Elini alnına götürdü, okşadı...

Uzun süredir kocasının bu kadar rahat uyuduğunu görmemişti. Aniden ürperdi; nereden, kimden duyduğunu hatırlayamadığı bir şey geldi aklına, “Ölüm öncesi dinginlik olmasın sakın... Olur mu olur! Bir şey olursa! Gelen giden çok olur!” Evi çoktandır temizlemek gelmemişti içinden. Böyle de karşılanmazdı ki gelen giden. Belli etmezler ama çok laf ederlerdi arkasından. İlle de Esme Ablası...

Esme Ablası'ndan it gibi korkardı. Başkaları belli etmezdi ama ille de ablası... Ablası sıçardı ağzına... Millet varmış, acısı varmış dinlemez, sokardı lafını. Rezil ederdi onu elâlemin önünde...

Ablası aklına gelince telaşla çıktı dışarıya. Oğulları, kapının hemen dışında çömelmiş oturuyorlardı. Arka arkaya sıraladı talimatlarını,

“Mehmet, yavrum daireye giderken Şih Abdurrahman'a uğra. Akşama, Kur'an'ını alıp bize gelsin. Ahmet, oğlum sen de bacılarına habar sal. Durmasın gelsinler. Gelen giden olur. Ortalığı temizlemeli. Yardım etsinler bana...”

İki büyük kızı evliydi. Biri Terzi Höyük'te, diğeri Hürriyet Köyü'nde... Onlara önceden haber vermeliydi.

Oğlanların ikisi bir ağızdan;

“Tamam ana!” dediler.

Durdu. Biraz düşündü.

“Ahmet, oğlum Gülsen'e habar verme” dedi. “Vedat gelsin yeter.”

Gülşen, Hürriyet Köyü'nde yaşayan büyük kızıydı. Doğuştan çok hassas yapılıydı, duygusaldı, kırılığandı, zayıftı. Vedat, daha dirençliydi. Şimdilik haber vermemeliydi Gülşen'e...

Oğlanlar çıkınca, işe nereden başlaması gerektiğini düşündü. Üç göz evlerini, 600 metrekare bir bahçenin yola yakın tarafına kurmuşlardı. Evle sokak arasında küçük bir avluları vardı. Arkada da ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar sebze yetiştirebildikleri bir bahçe ayırmışlardı. Bahçenin çevresine kayısı, nar, incir, yenedünya dikmişlerdi. Ön avluda bir de asmaları vardı. Çeşme de avludaydı. Sokakla avluyu ayıran çit, boydan boya kırmızı, beyaz, pembe açan, yediveren sarmaşık gülleriyle kaplıydı.

Evin ana girişi orta gözdendi. Bu odaya *livan* derlerdi. Kışın oturma odası olarak kullanıyorlardı. Kapıdan girildiğinde tam karşıya, yere, kocasının hasta yatağını sermişti. Yerler, el dokuması kilimlerle kaplıydı. Kocasının yatağının baş ve ayakucuna dikey minderler yerleştirmişti. Minderlerin arkasına, içine saman doldurup sıkıştırdığı yastıklar koymuştu. Çocuklarla bu minderlerde oturuyor, geceleri de başucundaki mindere kendisi kıvrılıp, elverdiğince uyuyabiliyordu.

Kocasının yatağının hemen arkasındaki, arka bahçeye bakan geniş pencerenin önünde, suyunu sürekli değiştirdiği bir sürahi, bir de *hac tası* dururdu hep... Hac tası bakırdandı. Üstüne hurma dalları, ayetler kazınmıştı. Giresunlu, hacı bir karı kocanın hediyesiydi. Hacı adayları hacca giderken, Cilvegözü sınır kapısından çıkmak için günlerce sıra beklerlerdi o zamanlar. Geçiş günleri gelinceye kadar, Harman Yeri'nde bekleyen otobüslerinde sefil olurlardı sıralarını beklerken. Reyhanlı halkı, akşamüstleri Harman Yeri'ne gelir, birer ikişer alıp, evlerinde misafir ederlerdi hacı adaylarını.

Böyle bir hac döneminde, kocası hacı adayı bir karı kocayı eve davet etmiş, sıraları gelinceye kadar üç gün ağırlamışlardı. İşte o karı koca, hac dönüşü onları unutmamış, bu hac tasını hediye getirmişti onlara.

Oturma odasının sağında ve solundaki iki büyük odadan birini misafir odası, diğerini çocukların yatak odası olarak kullanıyorlardı. Her iki odada da, duvarların biri boydan boya yüklüktü. Yataklar, yorganlar sabah kalkılınca dürülüp bu yüklüklere konulurdu. Misafir odasının bahçeye ve ön avluya bakan pencerelerinin önüne sedirler çakmıştı kocası. Sedirlerin üzerine minderler, minderlerin arkasına da yastıklar koymuşlardı. Misafir odasındaki yastıklar, livandakiler gibi samanla değil, pamukla doldurulmuştu. Evin tek halısı bu odadaydı. Çocukların yattığı odada, el dokuması kilimler vardı. Bahçe tarafındaki duvara, iki büyük kızlarının birlikte çektiydikleri bir fotoğrafı çerçevelettirip asmıştı kocası. Fotoğrafın önünde bir süre durup seyretti kızlarını Fatma Kadın.

Gülşen'in şerbetini içtikleri gün⁴ çekirmişlerdi bu fotoğrafı kızlar. Dünürler gittikten sonra, babalarına ne çok yalvarmışlardı bu fotoğrafı çektirebilmek için... Mevlüt hiç kıyamazdı ki kızlarına... Sonunda izni koparmış, giyinip kuşanmış, koşarak gitmişlerdi o günlerde Reyhanlı'nın tek fotoğrafçısı olan Foto Peyza'ya.

Gülşen, beyaz üstüne, pembe mavi çiçekli bir elbise diktirmişti söz günü için. Vedat tam tersi, mavi beyaz çiçekli pembe bir elbise giymişti. Elbiselerin ikisinin de kesimi aynıydı; fırfırlı kısa kollu, bele tam oturan ve diz altında... İki de ne kadar incecikti emprime elbiselerinin içinde...

Kızlar evlenip gittikten sonra, kaç kez yakalamıştı kocasını nemli gözlerle bu fotoğrafın karşısında...

4) Şerbetini içmek: Söz kesmek, sözlenmek.

Önce gözlerinin buğusunu, sonra da fotoğrafı sildi eteğinin yeniyle.

Evi toparlamaya, misafir odasından başlamaya karar verdi.

Yüklükteki bütün yatakları yere serdi. Teker teker, tekrar dürdü. Yüklüğe düzgünce yerleştirdi. Sadece bayramlarda kullandığı örtüyü çıkardı. Yüklükteki yatakları örttü. Halıyı topladı. Ön avludaki, çamaşır kurutmak için gerdikleri tele zor bela astı. Odayı süpürdü, beton zemini ıslak bezle güzelce sildi. Koştı dışarıya, teldeki halıyı kocasının bastonuyla takati kesilinceye kadar dövdü, dövdü... Gücü tükenince, kocasının başucuna gidip oturdu. Alnını yokladı kocasının; ateşi yoktu, ferahladı...

Biraz soluklanınca tekrar kalktı. Halıyı zorlukla sürüyüp misafir odasına serdi. Sehparın üzerine yeni danteller koydu. Bu dantelleri Esme Ablası'nın kızı Suat örmüştü. Gülümsedi kendi kendine, "Ablam bunları tanır" diye geçirdi içinden...

Pencerenin önündeki sedire temiz bir yatak açtı. Çarşafını serdi.

Kocasının başucuna geldi. Hâlâ çok güzel uyuyordu. Uzun süredir bu kadarcık bile uzun uyumamıştı. Kucaklayıp kaldırdı. Misafir odasına götürdü. O yaşında, minnacık bedeniyle hiç zorlanmamıştı kocasını taşırken... "Hey gidi Koca Mevlüt" diye geçirdi içinden. "Her omzunda bir Toros'u taşırdın. İki ayda kuş kafesine döndün."

***

1971'in Aralık ayındaydılar. Daha Ekim başında, okullar açılıp oğlu Recep Ankara'ya gittiğinde sapasağlamdı kocası; 1.90 boy, 90 kilo. Çam yarması gibiydi. Yetmişine yaklaşmıştı ama bir dir-

hem yağ bulamazdınız koca gövdesinde. Bu ne menem bir illetti ki dev gibi adamı iki ayda bu hale getirmişti?

Sedirin üzerine hazırladığı temiz yatağa yatırdı kocasını. Yeni bir yorgan örttü üzerine. Yanı başına yere oturdu. Elini tuttu. Seyretti biraz... Yüzü, sanki ilk gençlik günlerindeki gibi güzel geldi ona. Onu ilk gördüğü günleri anımsamaya çalıştı; arasıra gelirdi çiftliklerine. Sonra uzun kayboluşları olurdu. Bu kayboluşlarının nedenini asla bilemezdi o zaman... Ona söylemezlerdi. Kimselere söylemezlerdi. Çoğunlukla akşamüstleri girerdi köye. Atının üzerinde, ince uzun, her an patlamaya hazır bir mavzer gibi dururdu. O günlerde şimdiki kadar kalıplı değildi ama yine de heybetliydi. O gelince, garip bir sessizlik olurdu köyde. Sanki köpekler bile havlamayı keserdi. Belki de ona öyle gelirdi.

Baba tarafından akrabaydılar. Edeleri *Emmoğlu* derlerdi ona. Ama amca çocuğu falan değillerdi. Türkmenlerde aynı aşiretten olanlar, hep *emmoğlu-emmi kızı* diye hitap ederlerdi birbirlerine. Şimdi de öyle ya...

Varlıklı bir ailedendi. Çok toprakları vardı. Topraklar annesinden geçmeydi. Yoksul bir Türkmen göçeri olan babası, her iki ailenin itirazına rağmen, İdlip'ten zengin bir Arap'ın kızını kaçırıp evlenmişti. İdlip'te çok geniş arazileri, Harim'de çiftlikleri vardı.⁵ Üç edesi,⁶ bir ablasıyla beş kardeşiler...

Babası ölünce, ailenin başına Haceli Edesi geçmiş, işte bu Emmoğlu Uzun Mevlüt'ü de arazilerine şahne⁷ yapmıştı.

Uzun Mevlüt şahne idi ama ayda yılda bir uğrardı Harim'e. Geldiği günlerde de terör estirirdi çiftlikte. Tüm çalışanlar ürkerdi

5) Harim: Suriye'de İdlip'e bağlı bir ilçe.

6) Ede: Erkek kardeş.

7) Şahne: Kâhya.

ondan. Haceli Edesi çok yumuşak huyluydu. Disipline edemiyordu çiftliği. Oysa Uzun Mevlüt'ün, arada bir geleceğini bilmek bile yetiyordu çalışanlara.

Beyaz akıtmalı, simsiyah bir Arap atı vardı Uzun Mevlüt'ün. Köye girdiğinde, kızlar birbirlerine;

“Boyras’dan⁸ kara bir bulut çıktı kızlar, fırtına kopucu!” diye haber verirdi.

Ergenlikten yeni çıkmış çok güzel bir kızdı Fatma. Simsiyah saçları beline kadar uzanıyordu. Çıkkık elmacık kemiklerini ve hafif derine kaçmış gibi duran siyah, çekik gözlerini babasından, kaşlarına değen upuzun kirpikleriyle beyaz tenini de anasından almıştı. Tipik bir melez güzeliydi. Köydeki kızların “Boyras’dan kara bir bulut çıktı” şifresine, önceleri pek aldırış etmemişti. Ne zaman ki bu mesajlaşmada birazcık da işve sezmiş, işte o zaman içten içe bir kıskançlık duygusu sarmıştı bedenini. Bu hissettiklerini de ta evleninceye kadar kimselere, hatta kendine bile itiraf edememişti. Çok sonraları, Esmе Ablası;

“Fatma, Uzun Mevlüt’e seni isteyicilermiş. Haceli Edem bir ağzını yokla dedi... Ne diyon?” diye sorduğunda, akli başından gidecekmiş gibi olmuş ama kendini çabuk toparlayıp, bir şeyler geveleyebilmişti utanarak:

“Ne diyebilirim ki abla, edem ne derse o olur.”

Uzun Mevlüt'ün onu istettiği haberi, Harim'e bomba gibi düşmüş, Haceli'nin yeniyetme bacısını o güne kadar hiç hesaba katmayan köyün kızları sus pus olmuşlardı. O günden sonra da “Boyras’dan kara bir bulut çıktı kızlar” lafını hiç duymamıştı çiftlikte. Yok, yok, bir kere daha duymuştu *kara bulut* lafını; köyün iki

---

8) Boyraz: Kuzey-Kuzey Rüzgârı.

karta kaçmış kızı, penceresinin önünden geçerken, “Kara bulut, yağmurunu sonunda bu tıfıla bıraktı” diye laf sokmuş, o da utanıp içeriye kaçmıştı.

Fransız askeri Hatay’ı boşaltıp Halep’e çekilince evlenmişlerdi bu adamlar. Düğün öncesi Uzun Mevlüt, Haceli Edesi’ne o çok sevdiği Arap atını hediye etmişti. Bu hediye mevzusu her konuşulduğunda, şimdi askerde olan oğlu Mustafa, hep takılırdı Fatma Kadın’a:

“Ana, babam bir Arap atı vermiş, karşılığında seni almış. Doğru mu?”

Mustafa’sını hatırlayınca gülümsedi Fatma Kadın. “Mukallit⁹ düzrü” diye mırıldandı kendi kendine.

***

Otuz iki yıl bir yastığa baş koyup, üçü kız dördü erkek, yedi evlat verdiler birbirlerine. Gülsen’lerinin doğduğu sene Hatay, Türkiye’ye iltihak etti. Böylece ablası dışında tüm ailesi, malları mülkleri, Suriye’de kaldı Fatma Kadın’ın. Çok yoksulluk çektikleri o zor yıllarında, Harim’e yerleşmeyi çok arzu etse de bunu kocasına bir kere bile söyleme cesaretini bulamadı kendinde. Haceli Edesi, bir kez teklif etmişti bunu aslında.

“Emmoğlu” demişti. “Malımız mülkümüz hep Suriye tarafında kaldı. Mecbur Arap’ın içinde yaşayıcık. Çok yalnız kalıcık oralarda. Şükür malımız hepimize yeter. Gelin siz de yerleşin Harim’e. Bizi oralarda yalnız komayın.”

Edesinin bu teklifindeki inceliği anlamıştı kocası;

“Bak emmoğlu” demişti. “Büyüğümün. N’olur gönül koma bana. Ben on bir sene çetecilik yaptım. Bu on bir senenin yarısı

9) Mukallit: Taklitçi, şakacı, komik.

sında sırtım doğru dürüst döşek yüzü görmedi. Bilirsin; ölümlere gittim, ölümlerden döndüm... Memleket Fransızın mandasında kalmasın diye bunca şeye katlandıktan sonra, üç dönüm toprak için kuyruğu kıstırıp, Fransızın kucağına dönmek olmaz. Oralarda yalnız kalıcım diye de küşüm çekme.¹⁰ Harim buraya atın rahvan getse yarım saat anca çeker. Bizim yaptıklarımızın hesabını, sizlerden soracak olan çıkabilir mi bilemiyorum. Ama çıkarsa eğer; cehennem beri, kırk konak öte kaçsalar¹¹ gelir buluruk onları... Bizi bilen, bunu da bilir. Sen marak etme emmoğlu.”

Edesi derin bir iç geçirmiş;

“Bilirim emmoğlu. Benim korkum; Fransızın öcü... Başkasının deel” demişti.

Kocası, elini tutmuştu Haceli Edesi'nin;

“Emmoğlu, öyle bir şey sezersen, kat önüne horantayı¹² geç bu tarafa. Allah deldiği boğazı aç komaz.”

Bu konuşma Harim'e yerleşmek konusunda ilk ve son konuşmaydı. O günden sonra da otuz iki yıl boyunca ailesini hiç görememişti. Sadece Haceli Edesi, ölmeden birkaç yıl önce bir kez daha gelmişti ziyaretlerine, o kadar...

Edesinin onları ziyarete geldiği günü anımsadı. Gene böyle bir sonbahar günüydü. Pamuklar hasat edilmiş, yakacak toplama dönemi başlamıştı. Bütün Reyhanlı yakacak derdine düşmüştü... Hasat bitince, pamuğun bitkisi, kökünden sökülerek evlere taşınır, bahçelerde uygun yerlere ya da ev önlerinde yol kenarlarına

10) Küşüm çekmek: Kaygılanmak.

11) Cehennem beri kırk konak öte: Türkmenlerde çok sık kullanılan, “Cehennem bile yakın kalır, ondan bile kırk konaklama mesafesi uzak olsun” anlamında bir tabir.

12) Horanta: Dededen torunlara kadar bir arada yaşayan büyük çekirdek aile.